

NAZIM HİKMET VE NURETTİN TOPÇU'NUN ÇAĞDAŞ TÜRK KÜLTÜRÜNE ETKİLERİ

The Effects of Nazım Hikmet and Nurettin Topçu on The Contemporary Turkish Culture

Hamza Gökhan ERYILMAZ

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı
Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Programı, Tezli Yüksek Lisans Mezunu

hamzagokhan1@hotmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-9775-8955>

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi-
Journal of Ağrı İbrahim Çeçen University Social Sciences Institute –
AİCUSBED 6/1 Nisan/April 2020 / Ağrı

ISSN: 2149-3006

e-ISSN: 2149-4053

Makale Türü- <i>Article Types</i> :	Araştırma Makalesi
Geliş Tarihi- <i>Received Date</i> :	04.02.2020
Kabul Tarihi- <i>Accepted Date</i> :	11.03.2020
Sayfa- <i>Pages</i> : 261-284	 https://doi.org/10.31463/aicusbed.684503

<http://dergipark.gov.tr/aicusbed>

This article was checked by

 iThenticate

AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DERGİSİ
Journal of Ağrı İbrahim Çeçen University Social Sciences Institute
AİCUSBED 6/1, 2020, 261-284

NAZIM HİKMET VE NURETTİN TOPÇU'NUN ÇAĞDAŞ TÜRK KÜLTÜRÜNE ETKİLERİ

The Effects of Nazım Hikmet and Nurettin Topçu on The Contemporary Turkish
Culture

Hamza Gökhan ERYILMAZ

Öz

Farklı düşünceleri benimsemiş olmalarına rağmen birçok ortak noktası bulunan iki aydın Nazım Hikmet RAN ve Nurettin TOPÇU, vatanseverlikleri ile ön plana çıkmaktadır. Nazım Hikmet'in komünizm inancına karşılık olarak, Nurettin TOPÇU antiemperyalist ve sosyalist bir yazardır. Her iki fikir adamı da vatan hasreti çekmiş ve milliyetçilik duygusunu benimsemekten öte yaşayarak öğrenmiştir. İkisi de insan ve toplumu, hayat koşullarının daha iyi yerlerde olmasının üstünde tutmuş ve bu anlamda değerlerinden ödün vermemiştir. Nurettin TOPÇU insanların insanlığı bulmaları için Anadoluçuluk fikri, İslam Sosyalizmi ve Hareket Felsefesi çerçevesinde düşüncelerini ifade etmiştir. İyi bir eğitim alan TOPÇU, hayatının bir dönemini Avrupa'da geçirmiştir. Avrupa'da yapmış olduğu çalışmalar ile başarılarla imza atmıştır. Ahlaki davranışları ve üstün zekâsı sebebi ile önu kesilse de yılmadan insanlığa hizmet vermeye devam etmiştir. Nazım Hikmet ise bahriye eğitimini tamamlamasına rağmen yakın zamanda yaşadığı talihsizlikler sebebi ile bu eğitimini yarım bırakmıştır. Fakat iyi bir edebiyat eğitimi almıştır. Yurtseverlik duygusu ağır basmasına rağmen ülkeden üç defa kaçmak zorunda kalmıştır. Vatandaşlıktan çıkarılsa da bu kararın geçersiz olduğuna dair Bakanlar Kurulu kararı da bulunmaktadır. İki aydın çağdaş Türk kültürünü etkileyen eserler bırakmıştır.

Anahtar Kelimeler: Nurettin TOPÇU, Nazım Hikmet RAN, Nurettin TOPÇU'nun Hayatı, Nazım Hikmet'in Hayatı

Abstract

Even though they have different thoughts, two intellectuals Nazım Hikmet RAN and Nurettin TOPÇU come to the forefront with their patriotism. In response to Nazım Hikmet's belief in communism, Nurettin TOPÇU is an anti-imperialist and socialist writer. Both intellectuals were longing for the homeland, and they learned nationalism by experiencing it. They both kept society and people above the better conditions of life and in this sense, both of them did not compromise on their values. Nurettin TOPÇU expressed his thoughts within the idea of Anatolianism, Islamic Socialism and Philosophy of Movement for people to reach the humanity. Having received a good education, TOPÇU had spent a period of his life in Europe. He made great success with his studies in Europe. Although he was prevented because of his moral behavior and superior intelligence, he continued to serve humanity without giving up. On the other hand, Nazım Hikmet has left this education in half, due to the misfortunes that he experienced in these days. But he received a good literary education. Despite

the feeling of outweighing patriotism, he had to flee the country three times. In spite of removing from citizenship, there is also a decision of the Council of Ministers that this decision is invalid. They left great artifacts that influenced Contemporary Turkish culture.

Keywords: Nurettin TOPÇU, Nazım Hikmet RAN, Nurettin TOPÇU's Life, Nazım Hikmet's Life

1. Giriş

Türkiye'de bilindik resmî söylemin dışına çıkarak sorgulayıcı, alternatif düşünce ve bakış açısı geliştirmeye çalışan sanatı, felsefeyi, bilimi entelektüel çapta düşünce üretiminde bir araya getiren iki aydın Nazım Hikmet RAN ve Nurettin TOPÇU aslında ülkemizde şimdiye kadar akademik bir tarzda, tarafsız ve objektif olarak incelenememiştir.

Bu iki isim her ne kadar iki uç gibi görünse de inandığı dünyayı ve değerlerini memleket sevdası ekseninde tüm hayatlarına yansıtmışlardır.

1.1. Fikir Dünyamızda İz Bırakanlardan; Nurettin TOPÇU

Cumhuriyet Dönemi'nde tüm yaşamı boyunca kalemiyle inandıklarını savunan ve mücadele eden bir mütefekkir olan Nurettin TOPÇU, yaşarken değeri bilinmeyen bir isimdir.

Batı'da din karşıtı fikirler ve batılı aydınların ideolojisi hâline gelen pozitivist ve materyalist görüşler 19. yüzyılda Tanzimat ile birlikte Osmanlı Devleti'ni de etkisi altına almıştır. Bu da Türkiye'nin dışarıdan gelen fikir akımlarının etkisiyle elit bir tabakanın sürekli Osmanlı'da İslam'ı gelişme ve ilerleme önünde engel görmelerine sebep olmuştur. Cumhuriyet Dönemi'nde de tasavvufî dünyaya rejimin mesafeli olması, bu tefekkür¹ zenginliklerinin de yok sayılmasına sebep olmuş ve bu durum da tefekkür zenginliklerine tesir etmiştir.

¹ Tefekkür: İslam dininde günahlarını, kâinatı, varlıkları, doğayı, yaratıkları, kendini ve Allah'ı düşünmek ve O'nun yarattığı varlıklardan, kâinataki eşsiz mükemmellikteki düzenden ders çıkartmak demektir.

İşte bu çalışma, bu büyük düşünürün hayatının belli safhalarını ele alırken, yaşadığı bu dönemde Batı medeniyetinin, İslam âleminin ve Anadolu coğrafyasının düşünce olarak ne şekilde değiştiğini inceleyecektir. Elbette Anadoluculuk² fikri, İslam Sosyalizmi ve Hareket Felsefesi³ etrafında düşüncelerini ifade eden Nurettin TOPÇU'nun amacı insanın insanlığını bulmasına yardımcı olmak olmuştur.

Fikir dünyası zengin, felsefeye hâkim bir filozof, imanı sürekli hareket hâlinde olup Anadolu'ya içten bağlı, ilkeli, düzenli, gösterişi sevmeyen, polemiklerden uzak duran ve batı felsefesine hâkim, kendi tarih ve kültürünü de tanıyan Nurettin TOPÇU 7 Kasım 1909'da İstanbul'da dünyaya geldi.

Bir kişinin fikirlerini net bir şekilde anlayabilmek için öncelikle o kişinin hayatının dönüm noktalarını, hayatındaki değişimleri, yaşadığı yeri, tahsili, aile ve çevresini iyi incelemek gerekir.

TOPÇU, İkinci Meşrutiyet'in ilanından bir sene sonra doğmuştur. Aslen Erzurumludur.

² Anadoluculuk: Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışı sırasında güçlenen ümmetçilik, Osmanlılık ve Turancılık gibi akımlara tepki olarak gelişmiştir. Irk esasına dayanmak yerine, Anadolu coğrafyasında yaşayan herkesi merkeze koymuştur. Genellikle Anadolu adı altında birleşmesi gerektiğini düşünen kimseleri kapsar.

³ Hareket Felsefesi: Maurice Blondel'in (1861 – 1949) 1893'te doktora tezi olarak sunduğu L'AZTION adlı eserler esasları ortaya konuşmuş ve daha sonra gelen eserleriyle de işlenmiş bir felsefedir. Blondel'in Hareket Felsefesiyle yapmak istediği, insanın tabii olarak yöneldiği tabiat-üstüne ruhun faaliyetiyle ulaşma ve irade ile hareket sayesinde tabiat üstüne ulaşmanın nasıl gerçekleştirilebileceğini göstermektedir. Felsefenin araçlarını kullanarak tabiat-üstünü araştırmak ve araştırılan alana ulaşmanın imkânını tartışmak, L'ACTION'un konusunu oluşturmaktadır. Özünde dinî bir alan olan tabiat-üstünün insanın somut varlığında kendini gösterdiği yer ise harekettir. Hareket, felsefenin tahliline kendini, tabiat-üstünün araştırılması için sunan somut ve şahsî bir hâl olarak, Blondel'in araştırmasının merkezi kavramını teşkil eder.

Babası Erzurumlu Ahmet Efendi, annesi ise Eğin-Toybelen Köyü'nden Fatma Hanım'dır. Dedesi Osman Efendi, Erzurum Ruslar tarafından işgal edildiğinde Osmanlı ordusunda topçu Tugayında görevliydi. Topçu soyadı aileye Osman Dede'nin ordudaki görevinden kalmaktadır. Babası Topçuzade Ahmet Efendi Erzurum'da küçükbaş hayvan alım satımıyla uğraşıyordu. İşini geliştirmek ve rızkını artırmak için İstanbul'a yerleşmeyi uygun buldu. Önce Süleymaniye Camii yakınlarında ahşap bir ev satın aldı. İşte bebek Nurettin, Süleymaniye şerefelerinden "Esselatü hayrun minennevm!" sesleri-sedaları yükselirken bu evde 1909 yılı sonbaharında dünyaya geldi (Sılay 2010: 14).

Ahmet Efendi İstanbul'a yerleştikten sonra ilk hanımı vefat etti. Bu hanımdan sonra iki oğlu da Balkan Harbi'nde şehit düştü. Birinci Dünya Savaş yılları işleri bozuldu ve iflas etti. Aile Cemberlitaş'a taşındı ve kasap dükkânı işletmeye başladı.

Dindar bir aileye mensup olan TOPÇU'yu ilk etkileyen kişi kendi ifadesiyle hiç eğilip bükülmeyi karakterinden dolayı benimsenmeyen Hüseyin Avni ULAŞ'tı⁴. TOPÇU, sonradan kısa sürecek ve kendi ifadesiyle "benim

⁴ Hüseyin Avni ULAŞ: Son Osmanlı Mebusan Meclisi ve Birinci TBMM Milletvekili. 1887'de bugün Elazığ'ın Karakoçan İlçesine bağlı Kümbet köyünde doğdu. O yıllarda Karakoçan'ın Çan Bölgesi (Kümbet köyünü kapsayan) Kiğı Kazası vasıtasıyla Erzurum'a bağlı idi. İstanbul'da hukuk öğrenimi gördü. 1919'da Erzurum ve Sivas Kongreleri'ne katıldı. 12 Ocak 1920'de İstanbul'da ilk toplantısını yapan son Osmanlı Mebusan Meclisinin, İstanbul'un 6 Mart 1920'de işgali sonrasında kapatılmasından sonra, 23 Nisan 1920'de Ankara'da açılan TBMM'ye katıldı. Kendisi gibi Erzurum mebusu olan Celalettin Arif Bey'le Doğu'da yönetim oluşturma çabaları başarısız olunca 1. Mecliste Mustafa Kemal'in güçlenmesine karşı olan hareket içinde yer aldı ve 1921'in sonlarında İkinci Grup'u örgütleyen kişilerin başında yer aldı. Bu grubun desteğiyle 9 Kasım 1922'de TBMM ikinci başkanlığına seçildi. İzmir Suikastı'na adı karışmış olup, yargılansa da suçsuzluğu kanıtlanarak beraat etmiştir. 1923 seçimlerinde, meclis dışı kaldı. 23 Şubat 1948'de İstanbul'da öldü. 1945'te kurulan Millî Kalkınma Partisi'nin kurucuları arasındandır.

de hatam oldu sabredebilirim” diyeceği ilk ve tek evliliği ULAŞ'ın kızı Fethiye Hanım'la yaptı.

Çok parlak bir öğrenci olan Nurettin TOPÇU'nun, dine ilgi duymasına 1942 yılında Diyanet İşleri Başkanı da olacak, Atatürk'ün de Dolmabahçe'de cenaze namazını kıldırın Mehmet Şerafettin YALKAYA vesile oldu. Birincilikte bitirdiği Büyük Reşit Paşa Numune Mektebinden arkadaşı Sırrı TÜZEERİ TOPÇU'yu şöyle anlattı. “Üçüncü sınıftaydık. Aynı sırada otururduk. Altıncı sınıfa kadar beraber okuduk. Biz kitap açmazdık. Onun elinden kitap düşmezdi” (Kutlu 1976: 111).

İçe dönük karakteri ile küçük bir sandıkta kitap ve gazete biriktirme merakı olan, az gülen ciddi tavırlı bir çocuktan Nurettin TOPÇU. Vefa İdadisi'ni de birincilikle bitirdi. Fakat lise yıllarında babasını kaybetmesi onu derinden etkiledi. Ağabeyi Hayrettin TOPÇU bu yıllarda mektepten ayrılarak ailenin geçimini ele aldı. Liseden mezun olan TOPÇU kendi kendine Avrupa imtihanlarına girdi. 1928 yılında girdiği bu sınavı kazandı ve Fransa'ya gitti. Orada denklik olmadığı için Bordo Lisesi'ni nakledildi. Fransa'ya daha önce giden Remzi Oğuz⁵ ile birlikte Anadoluculuk düşüncesine ilgi duydu. Moris Blondel'i⁶ bu lisede tanıdı ve mektuplaştı. İki sene sonra Strazbourg'a geçti.

⁵ Remzi Oğuz ARIK: Türk arkeolog, yazar ve politikacı. Adana'nın Kozan ilçesinin Kabaktepe mahallesinde doğdu. İstanbul Mercan İdadisi, İzmit Sultanisi ve İstanbul Muallim Mektebi'nde okudu. Gönüllü olarak I. Dünya Savaşı'na katıldı. Ardından Edebiyat Fakültesi'nde Felsefe öğrenimi gördü. Galatasaray Lisesi'nde öğretmenlik yaptı. Sorbonne Üniversitesi'nde Sanat Tarihi, Louvre Arkeoloji Enstitüsü'nde Arkeoloji öğrenimi gördükten sonra Maarif vekaleti Arkeoloji Müdürü oldu. Güllüdağ, Alachöyük, Çankırıkaya, Karaoğlan, Hacılar, Alaettintepe ve Bitik kazılarına katıldı. 1939 yılında Profesör oldu. 1950'de DP Seyhan Milletvekili seçildi. 1952'de Türkiye Köylü Partisi'ni kurdu. Milliyetçilik, köylülük yazılarını Oluş, Çığır, Millet, Hareket dergilerinde yayınladı. Adana'dan Ankara'ya gitmek için bindiği uçağın havada infilak etmesiyle öldü.

⁶ Maurice Blondel: Fransız düşünür. Kendisine çıkış noktası olarak özneyi almış ve düşünceyle varlık arasındaki boşluğu, varlığı düşünceye indirmeyecek bir içkinlik veya eylem felsefesiyle kapatmanın ve insan yazgısının ne olduğu problemini çözenin mücadelesini vermiştir. “insan iradeye dayanan eylemiyle görüntüleri aşar.

Felsefe tahsilini tamamladı. Sanat Tarihi'nde de lisans yaptı. Yazları İstanbul'a gelip gitti. 1931'de ağabeyi yanına geldi ve iki sene beraber kaldılar. TOPÇU'nun Avrupa'daki hayatı okul, kütüphane, ev üçgeninde geçti ve TOPÇU Fransa'daki hayatından şöyle bahsederdi: "Avrupa'da bekârlık çok rahattır Paris'te arkadaşlık yoktur. Gençliğimin en keskin heyecanlarını Eks Şehri'nde yaşadım" (Sılay 1985: 141).

TOPÇU bu arada Girit asıllı Luis Massignon⁷ ile tanıştı. Adnan Adıvar'ın Türkçe dersi verdiği bu isme ondan sonra Türkçe dersini Nurettin TOPÇU verdi. Strazburg'da doktorasını hazırlayan TOPÇU Sorbon'da doktorasını verdi. Paris'te yayınlanan Uysallık ve İsyan (TOPÇU 2002: 15) isimli çalışmasını Paris'te yılın en başarılı doktora tezi seçildi.

Sorbon Üniversitesi tarihinde dereceye girerek Felsefe doktorasını veren ilk Türk öğrenci oldu. Üniversitenin geleneklerine göre en iyi dereceyi alan öğrencinin ödüllendirilmesinden hareketle yetkili profesör Nurettin TOPÇU'ya sordu:

"Tebrik ediyoruz, alacağınız ödülün hakkını size bırakıyoruz. Bir altın saat mi yoksa Amerika veya Kuzey Avrupa'ya bir mavi yolculuk mu? Hangisini tercih ederseniz onu yapacağız"

Nurettin TOPÇU kararlı, kendinden emin, vakur bir şekilde cevap verdi:

"Hiç biri değil, üniversitenin giriş ve çıkış kulelerinde yirmi dört saat ay yıldızlı Türk bayrağının dalgalanmasını istiyorum".

O hiçbir zaman kendi gereksinimlerini sonuna kadar karşılayamaz; onda, bir başına kullanabileceğinden daha fazla bir şey vardır".

⁷ Luis Massignon: Hayatını Hristiyan ve İslam âlemi arasında samimi bir diyalog ve muhabbet tesis etmeye adanmış 1883-1962 yılları arasında yaşamış ünlü bir oryantalist. Alevilik, Şiiler ve Sabetaycılardan tutun da tasavvufa kadar geniş bir yelpazede çalışmıştır.

Şahit olanların hayret ve hayranlık içinde kaldığı ve Nurettin TOPÇU'nun böyle bir olayı bile kimseyle paylaşmadı. Bu olaydan hareketle vatan ve bayrak sevgisinin gurbet illerde okuyan bir öğrencinin yüreğinde böylesine yüceldiği az görülmüştür (Sılay 2006: 398). Kendisinin emekli olduğu İstanbul Erkek Lisesinin 1981 yılındaki 100. Yıl etkinliğine katılan ve öğrencilerine hitap eden dönemin Devlet Başkanı Kenan Evren, kendinize aydın örneği olarak şunu bunu değil, Nurettin TOPÇU'yu seçin demiştir (Kök 1990: 29).

Doktora hocası, şarkta en az bir asır daha felsefe olmaz kalman senin için daha uygun olandır demesine rağmen vatan ve bayrak sevgisi yine bu büyük düşünürde ön plana çıkmış ve hizmet aşkıyla yaşayacaklarını ve karşılaşacaklarını bilerek yurda döndü. 1935 yılında Galatasaray Lisesinde öğretmenliğe başladı. Öğretmenlik yaptığı dönemde sezgiciliğin değeri konulu H. Bergson'un ⁸ düşüncelerini doçentlik tezi olarak İstanbul Üniversitesi edebiyat fakültesine sundu. Ne yazık ki bu tezden sonra, Hilmi Ziya Ülken de ⁹ dâhil olmak üzere edebiyat fakültesi otoriteleri O'nun zekâsından ve bilgisinden ürktü, “gençliğe tehlikeli fikirler aşılabilir” evhamı ile O'nu “eylemsiz doçent” bırakmak istedi (Gökalp 1976: 119). Fikirleri, ahlaki davranışları ve üstün yaratıcı zekâsı, üniversitede kalmasına ve orada yükselmesine yetmedi. Uzaklaştırıldığı üniversiteden ve üniversiteliden asla kopmadı. Onları affetti, ızdıraplarını içine gömdü (Konukman 1976: 67). Daha sonra kendini lise gençliğine adadı.

Galatasaray lisesinde Felsefe öğretmeni iken düğün gününün akşamı İzmir Atatürk Lisesi'ne tayin yazısı geldi, aslında bu lise müdür tarafından

⁸ Henri-Louis Bergson: Fransız filozofu. Özellikle 20. yüzyılın ilk yarısında etkili olmuştur. Bergson, birçok düşünürü, gerçekliği kavramak için sezgi süreçlerinin soyut rasyonalizm ve bilimden daha anlamlı olduğuna ikna etmiştir.

⁹ Hilmi Ziya Ülken, Türk düşünürü. Yaşamında ve Türkiye'de bir felsefe geleneğinin oluşmasında büyük etkisi olmuş felsefeci ve sosyolog.

imtihanda geçirilmesi için ismi verilen altı öğrenciye kolaylık sağlamayacağını söylemesi üzerine verilen bir sürgündü. İzmir’de Hareket Dergisi’ni yayımlamaya başladı. Bu arada Atatürk’e hakaret ettiği izlenimini veren Çalgıcılar isimli yazısı resmî çevrelerden tepki gördü ve Denizli’ye sürgüne gönderildi.

TOPÇU, bu dönemde kafasındaki ruh dinginliğini çözmek için çabaladı. Toplumsal düzeyde gördüğü dinsel hayat onda hayal kırıklığına sebebiyet verdi. Arayışları söz konusu oldu ve bir dayanak aradı. Yakın arkadaşı Sırrı Tüzeer’e derdini açtı ve “Sırrı çok perişanım, hoca da papaz da adamı aldatıyorlar” dedi (Kutlu 1976: 111). Bu dönemde Zeyrek-Çivicizade Camii İmamı Abdulaziz Efendi¹⁰ ile tanıştı.

İlk buluşmalarında gün ağarana kadar sohbet ettiler. Bu tarihten itibaren Abdulaziz Efendi’ye bağlandı. O’nun kendini hizmet ettirmemesi ve talebeleri ile diyalogundan etkilenen TOPÇU da kendi öğrencilerine de benzer davranışlar sergiledi.

Öğretmenlik için peygamber mesleği diyen ve ders anlatırken ibadet eder gibi hareket eden TOPÇU tekrar İstanbul’da Haydarpaşa, Robert Koleji, Vefa Lisesi, İstanbul Erkek Lisesi ve İmam Hatip Okulları’nda öğretmenlik yaptı ve memlekette hizmetin lise derecesindeki okullarda da yapılabileceğini

¹⁰ Abdülaziz Bekkine, Gümüşhaneli Ahmed Ziyaüddin Efendi’nin halifelerinden Mustafa Feyzi Efendi’nin talebesi. Adı, Abdülaziz, soyadı Bekkine’dir. Babası Kazanlı tüccar Halis Efendidir. 1895 senesinde İstanbul’da doğdu. 1952 (H. 1372) senesinde İstanbul’da vefat etti. Kabri Edirnekapı Sakızağacı kabristanındadır. Tanınmış talebeleri arasında Nurettin TOPÇU, Hafız Halil Necati COŞAN ve Prof. Necmeddin Erbakan’da vardır. Prof. Necmeddin ERBAKAN’ın Abdullah Hasib YARDIMCI’dan sonra ki ikinci şeyhidir. Hafız Halil Necati Coşan ise Ahmet Ziyaüddin GÜMÜŞHANEVİ’nin halifelerinden Çırpırlı Ali Efendi’nin medresesinde yetişmiş bir kimsedir. Özellikle Nurettin TOPÇU üzerinde son derece etkili olmuş, fikirlerine tesir etmiştir. TOPÇU Taşralı adlı eserinde yer alan Yıldırımın Huzurunda adlı yazısı Abdülaziz BEKKİNE’nin vefatı üzerine yaşadığı ruh hâlini yansıtır.

ispat etti. Üniversiteye tekrar dönme teşebbüslerinde bulunsa da her seferinde hüsrana uğradı (Konukman 1976: 67).

Felsefenin karmaşık bir düşünce olmadığını söyleyen TOPÇU, kendine özgü görüşlere sahip olan, kafası çalışan, kendi hayat kaideleri olan ve aynı zamanda ülküsü olan gençler görmek istedi.

Nurettin TOPÇU'nun Anadoluçuluk fikrine değinecek olursak, bilindiği gibi 19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin Batı karşısında güç kaybetmesi, buna bağlı olarak mevcut siyasi yapısının bozulması ve toprak kaybetmesi neticesine devletin bütünlüğünü korumak adına bir takım çarelere başvuruldu. Osmanlılık, İslamcılık ve Türkçülük eksenli bu çare arayışları bu büyük devletin çöküşüne engel olamadı. Osmanlı'nın son zamanlarına denk gelen bu buhran döneminde bütün milliyetçilik anlayışlarına alternatif olarak pragmatik bir zorunluluk olarak, vatan eksenli milliyetçilik hareketi olarak, başta bir kültür hareketi iken siyasi bir yapılanmaya dönüşen Anadoluçuluk düşüncesi ortaya atıldı. Anadoluçuluk düşüncesini milliyetçilik anlayışları arasında en uygun tarz olarak, Hüseyin Avni ULAŞ ve Remzi Oğuz ARIK'ın tesiriyle benimsediği, Anadoluçuluk düşüncesinin ana çizgisinden ayrılmadan fakat ona ayrı manalar katarak bu düşüncüyü kendince Anadolu'nun tüm unsurlarıyla buluşturmaya hedefledi. "Vatan" zemininde kendine has bir üslup geliştiren TOPÇU, ideal vatan ve ideal fert şablonunda Anadolu'yu bir bütün olarak ele aldı.

TOPÇU'nun çıkış noktası ahlaki bozulmaydı. Ayrıca TOPÇU, Anadolu'daki Türklerin Oğuz boyuna mensup olduğu ve diğer Türklerle akraba olduğunu kabul etmekte Türkçülükle, İslamiyet'i hakikat çizgisi olarak kabul etmekle İslamcılığa yaklaştı. Fakat tüm Dünya'daki Türkleri bir çatı altında birleştirmenin ütopya olduğuna elde kalan son toprağın yani Anadolu'nun imar edilmesi gerektiğine inanıyordu. TOPÇU, ülke sınırları içerisinde yaşayan herkesi ve kendini Türk sayan herkesi millî varlığın bir

parçası saydı. Milletin Müslüman kimliğine dayanmayan Türklüğü kabul etmedi. Sosyal adaleti içine alan yerel milliyetçilik anlayışını kabul etti. Ayrıca Türk milliyetçiliğinin İslam davasından ayrılmayacağını milletle dinin iç içe kavramlar olduğunu ortaya koydu. Burada Nihal ATSIZ'ın eleştirel yorumlarını görmekteyiz. “Bir Felsefe Öğretmeninin Yanlıları” başlıklı makalesinde Nurettin TOPÇU'yu eleştiren Nihal ATSIZ'ın, TOPÇU'ya ilişkin eleştirisini şu şekilde tasnif edebiliriz:

1. Millî ad olarak “Türk”, “Türkiye”, “Türkeli”ni değil, Rumca bir kelime olan “Anadolu”yu kabul etmektedir;
2. Anadolucular, Anadolu Selçuklularını, Büyük Selçuklu İmparatorluğu'ndan ayrı bir devlet gibi görmekle, bizi hayatının uzun zamanını yabancı hâkimiyeti altında geçmiş aşağılık bir millet hâline getirmektedir;
3. Hitit döküntüleri üzerine Müslümanlaşmış Bizanslılar'ın ve Doğu'dan gelen Türkler'in karışmasıyla ortaya çıkan bir “Anadolu milleti” yaratmaktan marazi zevk duymaktadır;
4. TOPÇU'ya göre Şiiilik, Anadolu milletinden olmaya manidir. Artık Türkiye'de ölmüş bulunan ve ayrınlar arasında izi dahi kalmamış olan Sünni-Şii düşmanlığını diriltmeye çalışıyor. Bu, milleti ikiye bölmek, Celali İsyanları'nın Anadolu'yu tekrar kana bulamasından başka bir şey olamaz. Bereket versin ki biz Turancılar, yani Türkçüler, mezhebimizle değil de kanımızla ve dilimizle Türk'üz;

ATSIZ, TOPÇU'yu eleştirirken Anadolucuların “makul” olanlarından ayırıp onu, “yıkıcı” Anadoluculardan sayar: “Bütün Türklerin dayanağı ve belkemiği olan Anadolu Türklerini her şeyden önce düşünmek, onları kalkındırmak anlamında makul Anadoluculuğun yanında, bir de, Anadolu dışındaki Türkleri defterden silmek, hatta onlara düşmanlık gütmek gibi yıkıcı bir Anadoluculuk vardır ki son zamanlarda genişlemek istedadını gösteren bu sözde Ülkü'nün bayraktarı felsefe öğretmeni Nurettin

TOPÇU'dur. Bu felsefe öğretmenine göre Sünni Müslümanlardan mürekkep bir "Anadolu milleti" vardır. Millî tarihi 1071 Malazgirt zaferiyle başlayan bu milletin en büyük düşmanları, insan topluluğu olarak Şiiliklelerle Türkistanlılar; fikir olarak da Turancılıktır" (Atsız 2002: 509-517).

Yaşamı boyunca ahlak TOPÇU için baş köşede yer aldı. Buradaki kasıt dinî olgunluktur. Hatta halk için din ahlaktan başka bir şey değildir.

TOPÇU, 18. yüzyıl düşünce dünyasında Batı'da gelişim gösteren meteryalist-pozitivist akımlara karşı insanlığın kurtuluşunu ahlaki ve moral değerlerin yükselişinde gören, ruhçu bir felsefe akımı olan hareket felsefesine bağlı bir düşündürdür. TOPÇU, ruhçu bir kalkınmadan yanadır. Bu anlamda maddi kalkınmaya karşıdır. Teknolojiye dayalı hayatta millî gelişme olmaz ifadesi ona aittir. Toprağa dönelim, küçük imalathanelerle sermayeyi bölelim, inancımızla uyumlu bir hayat kuralım demiştir. Buradan hareketle kalkınmacılığa sıcak bakan milliyetçiliğe toptan karşıdır. Bu nedenle Millî Görüş hareketi ile de hiçbir zaman yıldızı barışmamıştır ve sağ kesim tarafından anlaşılammıştır. Komünizme karşı bir isim olmasına rağmen, milliyetçiliğin 1950'lerden itibaren antikomünistlik ve Amerikan taraftarlığı hâline gelmesine şiddetle karşı çıkar. Demokrat Parti'ye karşı da ekonomik sistem tercihinden ziyade, bir hak ve ahlak meselesi olarak gördüğü İslam Sosyalizmi kavramını kullanır. Sosyalizm kavramını kullanma gerekçesi ise bunun pek çok çeşidinin olabileceğini göstermek olmuştur. Onun özellikle "sosyalizm" ifadesi çok tepki çekti ve hocayı dinsizlikle itham ettiler. Bu hareket Hocanın yıkılmasına, çok üzülmeye sebep oldu. TOPÇU bu topluluk için de artık bir şey yapılamayacağına inanır. Sonra çeşitli üzücü hadiseler olur. Bir bayram sabahı bir İstanbul gazetesinde bütün bir sayfayı kaplayan röportajlarında TOPÇU ve yanındakilerden çöpten adamlar diye bahsederler" (Konukman 1976: 70-71).

TOPÇU, 1950’li yıllarda milliyetçi hareketinin içinde faal olarak yer aldı. Soğuk Savaş Dönemi antikomünizm izleri taşıyan Milliyetçiler Derneği’nin etkili isimlerindendi. Fakat 1952’de Malatya’da Ahmet Emin YALMAN’a ¹¹ yönelik suikast girişimine ağır bir şekilde eleştirdi. İslamcılarla arasında da Kanlı Pazar ¹² hadisesinden sonra din ile kin birleşemez diyerek mesafe koydu.

TOPÇU siyasete asla yakın olmadı ve gönüllü davranmadı. Siyaseti zaten vasıta olarak görürdü. Darbe sonrası Adalet Partisi’nin kuruluş çalışmalarında yer aldı. 1965 seçimlerinde sırf CHP’ye karşı Adalet Partisi’nden Konya’da senatör adayı olmasına rağmen seçilemedi. Beni seçin demedi. Seçilmekte istemedi (Atiker 2013: 242).

Daha sonra Milliyetçiler Derneği’nden de ayrıldı. Yazılarını aralıklarla 1939 yılından bu yana çıkardığı Hareket Dergisi etrafında şekillendirdi. Yazar Taha AKYOL’un gençlik döneminde katıldığı bir konferansta konuşmacı olan Nurettin TOPÇU, Mukaddesat Sosyalizmi’ni anlattı. Bu konferansta Kuran’dan ayetlerle, Hz. Ömer’den örneklerle bu kavramı anlattı. Elbette kutuplaşmanın yoğun olduğu dönemde anlaşılamadı. Milliyetçi isen sosyalizme, sosyalist isen dine, dindarsan hem milliyetçiliğe hem de sosyalizme karşı insanların olduğu bir Türkiye’de bilinen kalıpların dışında bir isimdi. Milliyetçi çizgisinin şahsiyeti geri plana iten, devleti üstün

¹¹ Ahmet Emin YALMAN 1952 yılında bir suikast girişimine hedef oldu. Henüz lise öğrencisi olan Hüseyin ÜZMEZ Malatya’yı ziyaret etmekte olan Ahmet Emin YALMAN’ı ateş ederek ağır yaraladı. ÜZMEZ, suikast girişiminden sonra teslim oldu ve 20 yıl hapse mahkûm edildi. Ölümünden dönen Yalman, Hüseyin ÜZMEZ’i cezaevinde ziyaret etti. Ahmet Emin YALMAN Demokrat Parti’nin ilk yıllarında bu parti yanlısıydı. Ancak sonraki yıllarda Demokrat Parti’yi eleştiren yazılar yazmaya başladı. Bundan dolayı 1959 yılında 15 ay hapse mahkûm oldu.

¹² 16 Şubat 1969 tarihinde İstanbul Taksim Meydanı’nda ABD’nin 6. Filo’sunu protesto etmek için 76 gençlik örgütünün toplandığı sırada meydana gelen olaylardır. Tarihçi Feroz Ahmad ise olayı “organize bir faşist şiddet örneği” olarak nitelendirmiştir.

tutan anlayışına, İslamcılarının da şekil ve kural merkezli öz ve esası unutturan anlayışına karşı çıkmıştı. Bu nedenle kimse O'nu bağrına basmamıştı.

TOPÇU'nun son yılları yalnızlık içinde geçmişti. Zaten hiçbir zaman kendini fark ettirme gibi bir düşüncesi olmamıştı. Hastanede iken öğrencisi Emin Işık:

“Hocam inşallah şifa bulacaksınız? sözüne “Bulunca ne olacak?” şeklinde cevap vermiştir. Öğrencisi “Kitaplar yazacaksınız, sizi anlayacak halk” cevabına ise “Mevlana'sını bile anlamamış bu millet bizi anlasa ne olacak” demiştir (<https://www.youtube.com/watch?v=qzwR0Qj5dH0>).

1.2. Nazım Hikmet RAN

Nazım Hikmet, Türkiye'de tarafsız bir gözle ele alınıp incelenememiştir. Asıl adı Mehmet Nazım'dır. Hikmet ismi babasının adından gelmektedir. Paşazade bir Osmanlı memuru ile ressam bir annenin oğludur. Soyadı Kanunu çıktığında o sırada eşi Hatice Piraye Hanım'dan aldığı RAN soyadını almıştır. Hapishane sonrası Rusya'ya kaçtıktan sonra da büyük dedesi Mustafa Celaladeddin'in Müslüman olmadan önceki soyadı olan Kostanti Borjecki'nin soyadını kullanmıştır.

Ailesi son derece renkli ve ilgi çekicidir. Dedesi Mehmet Nazım pek çok valilik görevlerinde bulunan, 1912'de elimizden çıktığı zaman Selanik'in son valisidir. 1913 yılında emekli olmuştur. Mevlevi dergâhına bağlıdır. Daha sonra siyasetle meşgul olmuştur. İngiliz Muhipleri Cemiyeti'nin 24 Mayıs 1919 tarihinde seçilen ilk idare heyetinde reis-i evvel görevini yürütmüştür. 1926'da vefat etmiştir.

Babası Hikmet Nazım Bey, Selanik'te memuriyete başladı, daha sonra çeşitli gerekçelerle istifa etti. İşsiz kaldığı için 1904 yılında o sırada Diyarbakır Valisi olan babası Mehmet Nazım Paşa'nın yanına oğlu Nazım ve eşi Celile Hanım ile gitti. Babasının 1905 yılında Halep Valisi olması

sebebiyle Halep'e gitti. Burada kavak ziraatına başladı. Fakat başarısız oldu. Sonra İstanbul'a geldi. Açtığı süthanede işleri yoluna girdi. Fakat sorumsuzca para harcama ve kadınlara olan zafiyeti nedeniyle son olarak da ortağı ile bozulan ilişkisi neticesinde iflas etti. Evde huzursuzluk artınca tekrar memuriyete döndü. İzmir'in işgali sonrası memur maaşları ödenemeyecek duruma gelince aile tekrar dara düştü. İngiliz Muhipleri Derneği'nin resmî yayın organı gibi faaliyet gösteren Alemdar Gazetesi'nde İdare Müdürlüğü görevini üstlendi.

Nazım Hikmet'in anne tarafına bakacak olursak, aslen Leh olan Büyük Dedesi Mustafa Celaleddin Paşa, Konstanti Borjecki adıyla Polonya'nın 1840'lı yıllarda Rusya ve Prusya tarafından işgal edilmesi üzerine, bu işgali tanımayan Osmanlı'nın da Polonyalı muhalifleri ülkeye kabul etmesi üzerine İstanbul'a geldi. Askerlik için Müslüman olmak zorunluluğu karşısında İslamiyet'i kabul etti. Osmanlı vatandaşı oldu. Erkan-ı Harb yüzbaşısı rütbesiyle orduya alındı. Vala Nureddin,¹³ Hersek isyanı sırasında şehit edilen ve aynı zamanda iyi bir ressam olan Mustafa Celaladdin'in Gagavuz asıllı Hristiyan Türk olduğunu söyledi.

Dedesi Hasan Enver Paşa Sultan, II. Abdulhamid'in yaverlerinden oldu. Çin'deki Boksör Ayaklanması'nın¹⁴ karışıklıklarda orada yaşayan

¹³ Ahmet Vala Nureddin, bilinen kısa adıyla Va-Nu (1901, Beyrut – 9 Mart 1967, İstanbul) Türk gazeteci ve yazardır. Gençlik yıllarında ünlü şair Nazım Hikmet'in yakın dostu olan yazar, Kurtuluş Savaşı yıllarında onunla birlikte Millî Mücadele'ye katılmak için İstanbul'dan Anadolu'ya geçen; öğrenim görmek için birlikte Moskova'ya giden kişidir. Nazım Hikmet ile ilgili anıları ve yazışmaları yayımlanmıştır. Fıkra yazarlığı, roman hikâye yazarlığı ve çevirmenlik yapan Vala Nureddin, ilk Türk polisiye yazarları arasında yer alır.

¹⁴ Boksör Ayaklanması ya da Boksör Hareketi, Batı'nın 19. yüzyılda Çin üzerindeki ekonomik ve siyasi etkisine karşı çıkartılan bir ayaklanmadır. Tüm yabancıların ülkeden çıkartılması hedeflenmiştir. 1899 yılı Kasım ayında başlamış 7 Eylül 1901'de sona ermiştir. Ayaklanma ve ayaklanmanın bastırılması sırasında binlerce isyancı, yabancı ve alt sınıf Çinli hayatını kaybetmiştir. Avrupalı sömürgeci devletler, Bokser isyanını bastırabilmek için çok sert yöntemlere başvurmuşlardır. Bu durum

Müslümanların zarar görmemesi için gönderilen heyetin başında yer aldı. Çapkın bir adam olan dedesi Leyla Hanım ile evli iken kuma olarak yabancı bir eş ile de yaşadı. Annesi Ayşe Celile Hanım modern bir ortamda Fransız kültürü ve hassasiyeti ile yetiştirilen alımlı ve güzel bir kadındı. Evliliği görücü usulü olmasına rağmen, Paris'te öğrenim görmüş, haremlik selamlık usulüne karşı ve sokakta peçe takmayan biriydi (Aksan 2009: 25). Eşi ile ayrıldıktan sonra da dost kalmayı başarabilmişti. Celile Hanım'ın Yahya Kemal ile ilgili aşkı da söz konusuydu. Yahya Kemal, Celile Hanım'ın terbiyesi, zarafeti ve güzelliği karşısında hayran kaldı ve âşık oldu. Celile Hanım'dan da karşılık gören bu aşk 1916 – 1919 arasında üç yıl devam etti. Aynı zamanda Nazım Hikmet'in öğretmeni olan ve evlerine de özel ders vermek için sıklıkla gelen Yahya Kemal'in aşkı tutkuyla devam etti. Nazım Hikmet bu durumdan rahatsızdı. Yahya Kemal'den ötürü bu aşk evlilik ile neticelenmez fakat Celile Hanım'ın kayınpederinin İngiliz Muhipleri Derneği üyesi olması da bu aşkın evlilikle neticelenmesine engel bir durum olduğu açıktı. İyi bir ressam olan ve hayatının son zamanında gözüne perde inen Celile Hanım artık kendisini oğluna vakfetti.

İlmî olmaktan öte popülist bir anlayışla tartışılan Nazım Hikmet 15 Ocak 1902 Selanik doğumludur. 1904 yılında o zaman Diyarbakır Valisi olan dedesi Nazım Paşa'nın yanına gitti. Halep ve Konya'da da bulundu. Kardeşi Saniye ve Nazım'a dedesi sahip çıktı. Annesinden uzakta, dedelerinin yanında adeta analı babalı bir yetim gibi büyüdüler. Dedesi emekli olduktan sonra da bu durum değişmedi ve O'nun himayesinde büyüdüler. Resme ve şiire ilgili çocuk yaşlarda başladı. 1913 yılında Galatasaray lisesine yazıldı. Savaş zamanı okul parası konusunda sıkıntı yaşanınca Nişantaşı Sultanisine geçti. Eve gelen misafirler ve savaşında etkisiyle sert ve ciddi asker tavırları takındı. Aile dostları devrin bahriye Nazırı Cemal Paşa evlerini ziyaret etti ve bahriye

karşısında Çinli gençler arasında Milliyetçilik düşüncesi gelişmeye ve güçlenmeye başlamıştır.

mektebine gitmesine etki etti. 1919 yılında Heybeliada Bahriye Mektebine kayıt olur. Bu mektepte bile adı şairdi. Mondros süreci ve işgal altındaki İstanbul millî ve vatanseverlik duygularını güçlendirdi. Ağa Camii¹⁵ şiirini bu dönemde yazdı. Mezuniyetine 2 ay kala 4 yıl öğrenim gördüğü Deniz okulundan resmî kayıtlarına göre sağlık sebebiyle ayrılmak durumunda kaldı. Tabi bu konuda pek çok şayia vardır. Bunlardan en çok bilineni bir harp gemisinde isyan çıkardığına dair vazifeden ihraç olduğudur (Babayev 2011: 31). Annesi ve babasının boşanması yine bu döneme denk gelmektedir. İşgal zamanı ecnebi subaylara selam verme zorunluluğu kendisini çok rahatsız etmekteydi. Mütareke dönemi rezaletlerinden huzursuz bir şekilde İstanbul ve Türkiye'yi kurtarma düşüncesindeydi. İlk gençlik yıllarında esaret altında büyüdüğü şehir İstanbul'u İtilaf Devletleri'nin işgali altında gördü, O'nun kalbindeki emperyalizmle mücadele ateşi son nefesine kadar sönmedi.

¹⁵ Havlasam almıyordu bu hazin hâli önce
Ah, ey zavallı cami, seni böyle görünce
Dertli bir çocuk gibi imanıma bağlandım;
Allah'ımın ismini daha çok candan andım.
Ne kadar yabancısın böyle sokaklarda sen!
Böyle sokaklarda ki, anası can verirken,
Işıklı kahvelerde kendi öz evladı var...
Böyle sokaklarda ki, çamurlu kaldırımlar,
En kirlenmiş bayrağın taşıyor gölgesini,
Üstünde orospular yükseltiyor sesini.
Burda bütün gözleri bir siyah el bağlıyor,
Yalnız senin göğsünde büyük ruhun ağlıyor.
Kendi elemim gibi anlıyorum ben bunu,
Anlıyorum bu yerde azap çeken ruhunu
Bu imansız muhitte öyle yalnızsın ki sen
Bir teselli bulurdun ruhumu görebilsen!
Ey bu caminin ruhu: Bize mucize göster
Mukaddes huzurunda el bağlamayan bu yer
Bir gün harap olmazsa Türkün kılıç kınıyla,
Baştan başa tutuşsun göklerin yangınıyla!

Yurtseverlik duygusu Millî Mücadele Dönemi Anadolu'ya geçişle birlikte toplumculuğa¹⁶ dönmeye başladı. Nazım Hikmet İstanbul'dan ayrılıp Anadolu'ya geçmeden önce Edebiyat çevrelerinde tanınmış genç bir ozandı (Sülker 1973: 66). Anadolu'ya geçişte, Millî Mücadele'ye katılmak isteyenlerin durumu Mustafa Kemal tarafından tespit edilmekteydi. Vala Nureddin ve Nazım Hikmet'e Adnan Adıvar referans oldu. 10 Ocak 1921 tarihinde Sirkeci rıhtımından hareket eden Yeni Dünya Vapuru Zonguldak'a vardı. Oradan Anadolu'ya geçişin bekleme noktası olan İnebolu'ya geçti. Birlikte geldikleri Yusuf Ziya'ya daha önce Alemdar Gazetesi'nde yazmış olmasından ötürü, Faruk Nafiz'e de Damat Ferit'ten nişan almış olmasından ötürü izin verilmezken, Nazım ve arkadaşı Va-nu'ya izin verildi. İnebolu'da Spartakist¹⁷ Sadık Ahi¹⁸ ile tanıştı. Bu ismin tesiriyle komünizme karşı ilgi duymaya başladı.

Ankara yolculuğunda kendileri adına bir bocalama oldu. Orta Anadolu'yu ve Türk köylüsünü tanıdı. Karşılarında hayal ettikleri bir Anadolu yoktu. Geçtikleri yollarda gördükleri açlık ve sefillikti. Kendilerinin Anadolu cahili olduklarını düşündü. Daha sonra Çankırı üzerinden Çankırı kapısından

¹⁶ Bütün üretim araçlarının kamunun, devletin olmasını ve toplumun yararına kullanılmasını, bireyin değil toplumun gönence ermesini, toplumsal sınıfların ortadan kalkması için toplumun yeniden örgütlenmesini amaçlayan siyasal ve ekonomik öğretisi.

¹⁷ I. Dünya Savaşı yıllarında Almanya'da ortaya çıkan komünist eylemci siyasal akım yandaşlarına verilen ad.

¹⁸ Nazım ile Va-Nu'yu önemli ölçüde etkileyen spartakist. Nazım, Va-Nu, Faruk Nafiz, Yusuf Ziya 1921'de Mustafa Kemal'in güçlerine silah kaçırarak yenedünya isimli tekneyle Anadolu'ya kaçıyorlar. İnebolu'da Nazım ile Va-Nu, Almanya'dan daha yeni gelmiş, Mustafa Kemal'in mücadelesine katılmak için izin bekleyen bir grup spartakist ile tanışıyor. Bu gruptakiler, özellikle Sadık Ahi genç şairleri eğitmeye girişiyor. Sadık Ahi, Nazım'a şoven milliyetçiliği aşmasını ve herkes için toplumsal adaleti savunmasını söylüyor. Nazım ile Va-Nu, Sadık Ahi ve arkadaşlarından, Marx, Engels, Karl Kautsky, Karl Liebknecht ve Rosa Luxemburg adlarını, enternasyonalizm, sınıf mücadelesi, proletarya ve emperyalizm kavramlarını duyuyorlar. Sadık Ahi sonradan Mehmet Eti adını alıp CHP'den milletvekili oluyor. Nazım, Ahi ile tanıştığında Ahi sürekli olarak kırmızı bir kaşkol takarmış. Nazım Hikmet sonradan "Yürüyen Adam" şiirinde bu simgeye yer veriyor.

Ankara'ya vardılar. Ankara'ya yabancı olsalar da yüksek mevkii işgal eden yakınları vardır. Ankara'da para darlığı sebebiyle kaldıkları pansiyon tarzı yerde yine Sadık Ahi ile karşılaştı ve sosyalist bilgi ve duyguları kabardı (Vanu Vala 2011: 125-126). Ankara'da buldukları dönemde muhalif çevreler ile yakın temas kurdular. Muştada Suphi'nin¹⁹ öldürülmesinden Ankara'nın sorumlu tutulduğu bir ortam vardı. İlk aşkı Nüzhet Hanımla da Ankara'da karşılaştı.

Bu dönemde Maarif vekâletinde müdür olarak çalışan Kazım Nami ile sıcak bir diyaloga girdi. Nami bu iki arkadaşı liselerde öğretmenlik yapmaya ikna etti. İstanbul'a yakınlığı nedeniyle tercih ettikleri Bolu'da öğretmenlik yaptılar. İdeolojik olarak kafalarının karışık olduğu bu dönemde geleneklerin hemen hemen eksiksiz yaşandığı bu taşra şehrinde hayatın biraz uzağında kaldılar. Zaten akıllarında Almanya ya da Sovyetler'e gitmek vardır. Nazım'ın Nüzhet Hanım'ın ailesinin Tiflis'e gittiğini öğrenmesi, Rusya'ya gitme kararında etkili oldu. Ayrıca Bolşevik ihtilalini de yerinde görmek istediler. 30 Eylül 1921 tarihine ilk yurtdışı yolculuğu başladı. Batum'da gördükleri kiliselere çok şaşırdılar. Çekilen sıkıntıları ve gördükleri sefaleti iyi niyetli bir şekilde rejimin yerleşme kargaşalığı olarak izah ettiler (Vanu Vala 2011: 165-167). Burada Komünist Parti'ye üye oldular. Nüzhet Hanım'la da kısa süren bir evlilik yaptı, ailesinin karşı çıkması üzerine Nüzhet Hanım İstanbul'da iken ayrıldılar (<http://www.hurriyet.com.tr/nazim-hikmetin-yasaminda-iz-birakalanlar-40040863>). Üniversiteye kayıt oldular. Nazım, o zaman zarfında Fransız İhtilali ile yayılan hürriyet fikrinin kapitalist ülkelerde değil, komünist rejimde kayıtsız şartsız uygulanabilirliğini düşünmekteydi.

¹⁹ Mustafa Suphi Türk komünist, Türkiye Komünist Partisi'nin ilk merkez komitesi başkanı. Mustafa Suphi'nin motorunu batıran şahıs, Yahya Kahya isimli bir katildir. O maşayı kullananın kim olduğu tartışmaları hâlen yapılmaktadır.

1924 Ekim ayında Türkiye'ye dönme kararı verdi. Dönme gerekçesi Türkiye Komünist Partisi'nin toparlanış ve yeniden yapılanış kongresine katılmaktı. Amacı gazete, dergi çıkarmak, konferanslar vermektir. Fakat Türkiye'de siyasi şartlar değişmiş ve artık komünizm fikrine devlet sıcak bakmamaktaydı. Bu dönemde komünizm yeraltı faaliyeti olarak devam etti. Artan polis baskınları nedeniyle ikinci kez Rusya'ya kaçtı. Cumhuriyetin 5. yılında çıkan genel af sayesinde Türkiye'ye döndü. Pasaportsuz ve sahte kimlikle sınırı geçtiği için Hopa'da bir süre hapis hayatı yaşadı. Ankara'da yargılandı. Aralık 1928'de hür bir adam olarak İstanbul'a döndü. Ünü ise her geçen gün arttı. Çıkardığı kitaplar sınıfsal edebiyat yaptığı gerekçesiyle dava konusu oldu. 1932 yılında babası vefat etti ve Piraye Hanım ile evlendi.

1938 – 1950 dönemi, Nazım Hikmet'in gizli komünist faaliyetlerinin odağı olduğu düşüncesi ile 28 yıl hüküm giyeceği ve askeri öğrenciler arasında propaganda iddiasının gerekçe olduğu davalar, mahkûmiyet ve hapis hayatı dönemi idi. Çankırı, İstanbul ve Bursa'da cezaevinde kaldı. Dayı kızı Münevver'in hapis hayatı ziyaretleri sonrası yeni bir aşk başladı. 1950 seçimleri öncesi dünyadaki solcu ve komünist çevrelerinde devreye girmesiyle af kanunu uyarınca serbest kaldı. Hapis hayatı günlerinde kısıt kanaat hayatını idame ettiren bir Nazım görülmektedir. Özgürlüğü sonrası dayı kızı Münevver ile yaşamaya başladı ve bir çocukları oldu. Piraye ile de evlilikleri sona erdi (Aksan 2009: 33). Özgürlüğünün belki kısa sürmesi istendi. Askerlik hizmetine çağrıldı.

O sırada Tuzla'da Yedek Subay okulunda askerlik yapan baba bir anne ayrı üvey kız kardeşi Fatma Melda'nın kocası Refik Erduran 17 Haziran 1951 tarihinde motorla Romanya'ya kaçtı. Böylece Nazım ülkeyi üçüncü ve son kez bir daha geri gelmemek üzere terk etmiş oldu. Yıllarca gizli tutulan motorla kaçış sırasında ünlü şairin büyük bir acı yaşadığını ifade eden Erduran, o anları şu sözlerle ifade etti: “Motorda giderken öyle bir gerginlik

vardı ki onu hafifletmek için sohbet gibi konuşuyorduk, “özlemeyecek misin Nazım ağabey Türkiye’yi?” deyince birden bire gözleri doldu. Tam hatırlıyorum söylediği şeyi, “ölsem daha iyi” dedi. “Nasıl laf o” falan dedim. O kadar acı çekiyordu ki, gerçekten fiziksel bir acı, Türkiye’den ayrılıyorum diye. Daha o zaman şilebe bindikten sonra bile beklersiniz ki bir sevinç bir kurtulma rahatlığı falan... Hayır, ağır basıyordu Türkiye’den ayrılma acısı” (<http://www.gazetevatan.com/nazim-hikmet-in-bilinmeyen-o-anlari-218520-medya/>).

1920’li yıllarda komünist ruhuyla yarı aç, yarı tok ama ümit ve ferah dolu dünyadan, 1950’li yıllarda üst tabakanın tamamen konformistleşmiş burjuva durumuna düşmesi Nazım’ı çok şaşırmıştı. Ama Sovyetler’deki yazara, şaire, sanata olan saygıdan da övgüyle bahsetti. Yine de özellikle yaşamının son yıllarında Sovyetler Birliği’ndeki sosyalist uygulamalara ciddi eleştiriler getirmekten de geri durmamıştı (Behramoğlu 2008: 144). Bu nedenle ispatı mümkün olmasa da ölümü ile ilgili zehirlenmiş olma ihtimali de vardır.

Nazım Sovyetler’e kaçıışı sonrası vatandaşlıktan çıkarılsa da, yıllar sonra ta ki 2009’da vatandaşlıktan çıkartılan Bakanlar Kurulu kararının geçersiz olduğuna belirten Bakanlar Kurulu kararı vardır.

Nazım Hikmet 1957’de Bükreş’te bir Kadir gecesi, tercüman olarak kendisine tahsis edilen Mustafa Mehmet’e kendisini camiye götürmesini istedi, camiye giderek Kur’an-ı Kerim dinlemiş camide yaptığı konuşmada kardeşlerim ben komünistim ama sizleri böyle camii gibi kutsal bir mekânda derli toplu görmekten son derece mutlu oldum ve çok duygulandım dedi (<http://www.hurriyet.com.tr/nazim-hikmet-bana-soyle-dedi-kardesim-bu-aksam-kadir-gecesdir-beni-camiye-goturmeni-istiyorum-201117>)

Nazım Hikmet’in Azerbaycan ve Türkçe sevgisi yaşamının her anında kendini gösterdi. Bakü’yü çok sevdi. Bakü’yü İzmir’e benzetmekteydi. Ayrıca

Nazım'ın gurbette sığındığı liman Türkçe oldu (Anar 2009: 274-288). Nazım Doğu Bloku coğrafyasında yaşayan Türkler için adeta Türkçe etrafında şekillenen bir simge hâline geldi. O dönemde hele ki soğuk savaşın en sert dönemlerinin yaşandığı zaman zarfında Türk bölgelerinde özellikle Azerbaycan'da hiç kimse Nazım Hikmet kadar Türklük şuuruna sahip çıkmadı. Katıldığı toplantılarda hep şöyle dedi: Ben Türküm, siz de Türk'sünüz. Ruhumuz, geleneklerimiz bir, halklarımız, dillerimiz kardeşir (Anar 2009: 16). Va-Nu'ya yazdığı bir mektupta, Dünyanın en güzel halklarından biri olan Türk halkının ve dünyanın en güzel dillerinden biri belki de birincisi olan Türk dilini yabancı memleketlerde tanınmasına vesile olabilmek ömrümün en büyük sevinci ve şerefidir, ifadelerini kullandı (Anar 2009: 23).

2. Sonuç ve Değerlendirme

Bir tarafta emperyalizm düşmanı ve ütöpik bir ideoloji olan komünizme inancına sonuna kadar sadık kalan Nazım Hikmet, diğer taraftan da sosyalist kavramından duyulan tiksintiyi, iktisat ve sosyoloji cehaleti ile vicdan ve kalp terbiyesinin yokluğu olarak nitelendiren antiemperyalist Nurettin TOPÇU.

Nurettin TOPÇU, İslamcılarının yaygın olan dış dünyayı suçlama tavırlarına karşılık hep içe dönük eleştiriler yapmaktan çekinmemiştir. Nurettin TOPÇU bu toprakların yetiştirdiği çok değerli bir aydındır. Bir ahlak filozofu aynı zamanda İslami değerleri özümsemiş bir insandır. Nurettin TOPÇU İslam'daki sosyal adaleti ön plana çıkarmıştır. Çok partili hayatta da bu sefer sağın demokrasi sürecini eleştirir.

Nazım Hikmet, kendi istekleri dışında memleketlerini terk etmek zorunda kalan hemen hemen tüm şairler gibi sürgün dönemlerindeki duygularını eserlerine yansıtmıştır. Memleket kavramı, özellikle memleketinden ayrı düşmüş olanlar için büyük bir önem taşır. Birçok konuda

olduğu gibi, kaybedilen bir şeyin insanın gözünde daha da değer kazanması söz konusudur.

Memleket sevgisi denildiğinde direkt olarak milliyetçiliğe bağlayabiliriz. Çünkü milliyetçilik, temelde bir grup insanın, şu ya da bu - gerçek ya da kurgulanmış- özelliklerinden dolayı, kendilerini diğer gruplardan farklı, ayrı bir millet, çoğu zaman da onlardan üstün bir millet olarak görme fikridir şeklinde anlaşılabilir da akademik literatürde ve halk dilinde “vatan aşkı”, “millî sadakat”, yurtseverlik ve milliyetçilik eş anlamlı ifadeler olarak kullanılmaktadır. Büyük dedeleri Türkiye’de kalabilmek için Müslüman olmuş, kendi de ilk zamanlarında imanlı olsa da, daha sonra inancını yitirmiş ve materyalizme yönelmiştir. Elbette Nazım Hikmet başka yolları da seçilebilirdi. Akli, zekâsı, eğitimi, devlet bürokrasisindeki akrabaları ile en üst mevkilerde yer tutabilirdi. Nurettin TOPÇU da belki doktora sonrası Paris’te hocasını dinlese, orada kalsa çok daha iyi yerlerde olabilirdi. Ama iki isim de gerçek bir idealist olarak hayatlarını sürdürdüler.

Nurettin TOPÇU’nun da Nazım Hikmet’in de temel meselesi insan ve toplumdur.

Nazım Hikmet’in uzun yıllar hapisane hayatı yaşaması, Nurettin TOPÇU’nun da üniversitede önünün kesilmiş olması ikisinin de nesiller yetiştiren, ekol olacak isimler olmasına engel bir durum teşkil etmiştir. Elbette bu Türkiye için kayıptır.

İki isim de antikapitalisttir. Fırsat buldukları ilk anda imkânlar olduğunda yurtlarına dönmüş birer vatanseverdir.

Kaynakça

Aksan, Doğan. (2009). Nazım Hikmet Şiirini gücü. Ankara: Bilgi Yayınları.
Anar (2009). Nazım Hikmet Kerem gibi. Ankara: Bengü Yayınları.

- Atiker, Mustafa. (haz.) (2013). Türkiye Cumhuriyeti Düşünce Tarihinde İz Bırakanlar. Ankara: Keçiören Belediyesi.
- Atsız, Nihal. (2002). Basılmayan Makaleleri. İstanbul: Togan Yayıncılık.
- Babayev, Ekber. (2011). Nazım Hikmet Yaşamı ve Yapıtları. İstanbul: Cumhuriyet Yayınevi.
- Behramoğlu, Ataol. (2008). Nazım Hikmet Tabu ve Efsane. İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- Gökalp, Mehmet. (1976). "Büyük Dava Adamı Nurettin TOPÇU". Hareket Dergisi, 119.
- Konukman, Ercüment. (1976). "Nurettin TOPÇU Hocamızın Ardından". Hareket Dergisi, 67.
- Kök, Mustafa. (1990). "Ölümünün 15. Yılında Nurettin TOPÇU'yu Hatırlarken". Milli Kültür Dergisi, 29
- Kutlu, Mustafa. (1976). "Nurettin TOPÇU için Bir Biyografi Denemesi". Hareket Dergisi, 111.
- Sılay, Mehmet. (1985). "Bir Nurettin TOPÇU Vardı". Türk Edebiyatı Dergisi, 141.
- Sılay, Mehmet. (2006). "Nurettin TOPÇU'nun İdeali". Hece Dergisi, 398-99.
- Sılay, Mehmet. (2010). Fikir Dünyamızın Yıldızlarından Nureddin TOPÇU. İstanbul: Düşün Yayıncılık.
- Sülker, Kemal. (1976). Nazım Hikmet'in Gerçek Yaşamı 1901-1928. İstanbul: May Yayınları.
- TOPÇU, Nurettin. (2002). İsyân Ahlakı. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Vanu Vala, Nurettin. (2011). Bu Dünyadan bir Nazım Geçti. İstanbul: İlke Kitap.
- <http://www.hurriyet.com.tr/nazim-hikmet-bana-soyle-dedi-kardesim-bu-aksam-kadir-gecesdir-beni-camiye-goturmeni-istiyorum-201117>
(Son Erişim Tarihi: 21.11.2017)

[http://www.gazetevatan.com/nazim-hikmet-in-bilinmeyen -o-anlari-218520-medya/](http://www.gazetevatan.com/nazim-hikmet-in-bilinmeyen-o-anlari-218520-medya/) (Son Erişim Tarihi: 11.12.2017).

<http://www.hurriyet.com.tr/nazim-hikmetin-yasaminda-iz-birakalanlar-40040863> (Son Erişim Tarihi: 17.10.2017)

<https://www.youtube.com/watch?v=qzwR0Qj5dH0> (Son Erişim Tarihi: 15.11.2017)